

Meer aandacht voor het vmbo graag

Vaderdag 2024. Tijdens de lunch zie ik bij mijn dochter Marlies een opgevouwen editie van TEO liggen. Marlies, al enkele decennia docente bedrijfseconomie bij Fontys in Tilburg, weet dat ik een glanzende carrière als docent economie achter de rug heb en is op de hoogte van mijn precaire gezondheidssituatie.

Ze wil me kennelijk prikkelen om een blik te werpen op het verleden en met name op mijn passievolle, arbeidsintensieve docentenleven, waarbij het vak economie een belangrijke rol heeft gespeeld. Ik pak TEO van tafel en begin te lezen.

Eerst me even voorstellen: Christ van Wezel, van 1942. Na de kweekschool twee jaar militaire dienst, tien jaar onderwijzer basisschool en 28 jaar docent economie op de categoriale Walewyc Mavo te Waalwijk, waarvan de laatste helft gecombineerd met het adjunctschap.

In 1969 geslaagd voor I.o. Handelskennis, van 1979 tot 1989 deels werkzaam bij het CITO als constructeur van mavo economie-examens, met als legendarische leermeester Tom Erkens. Dan volgt de 'moedermavo' te Waalwijk en van 1990 tot 2002 directeur van de Middenstandsavondschool te Kaatsheuvel. In 2004 ben ik met vervroegd pensioen gegaan.

Vak economie belangrijk

Ik schrijf deze brief omdat ik als oud-docent de behoefte heb om aan de huidige generatie economiedocenten van vooral vmbo/mavo mee te delen waarom ik vind dat het vak economie na Nederlands het voornaamste vak is.

Lagere klassen heb ik mijn hele docentenleven steeds 'wijs gemaakt' dat het verstandig is om in het vakkenpakket zeker economie op te nemen. Ze worden er immers hun hele leven lang mee geconfronteerd.

Op mavo Walewyc is me dat samen met sectiegenoten gelukt: rond 90 procent van de leerlingen koos economie in de examenklas.

Betalen, sparen, lenen, budgetteren, werken, produceren, consumeren, kopen, verkopen, administreren, verzekeren. Mogelijk importeren, exporteren.

Het sociale stelsel, belastingen, overheid, indexatie, inflatie, deflatie, donatie, taxatie, mutatie. En tegenwoordig bestaanszekerheid en duurzaamheid. Allemaal voorbeelden waarmee leerlingen te maken krijgen in hun dagelijks leven.

Kritiek

Met deze blik, als oud-docent voor vmbo/mavo, lees ik bij Marlies TEO met interesse. Prima lay-out, toepasselijke foto's, leuke illustraties, goed leesbare letter, 56 pagina's ruim voldoende. En als apotheose de prachtige, kleurrijke expressionistische cover, artificieel geproduceerd.

Maar ik wil de redactie van TEO ook (positief bedoelde) kritiek meegeven: van de 56 pagina's hebben er 41 betrekking op havo/vwo. Slechts één artikel van vijf pagina's – 'Iedereen sociaal ondernemer' – heeft betrekking op het vmbo.

Daarin schrijft Johan van der Leeden in 'Johans hart' dat meer dan de helft van alle leerlingen in Nederland bestaat uit vmbo-leerlingen. Maar in TEO zie ik dat niet terug, de verhouding 41:5 komt in de verste verte niet overeen met de verhouding 50/50.

Overigens heb ik wel van het artikel genoten.

Als oud-docent heb ik de behoefte om alle docenten economie – zowel op vwo, havo als vmbo – te bemoedigen. Ik wil jullie met deze brief inspireren om het prachtige vak met passie, arbeidsvreugde en creativiteit te (blijven) geven.

Niet alleen onze leerlingen, onze maatschappij, maar ook jijzelf wordt er rijker van. Als ervaren docent spreek ik, schrijf ik dit, in de hoop dat de inhoud van toekomstige TEO's een gunstiger verhouding qua artikelen zal hebben, met meer aandacht voor het vmbo.

Te weinig breedte, te veel diepte

In het vmbo barsten wij van de energie om de onderwijscrisis aan te pakken, de moeder van alle problemen. De welvaart op orde hebben betekent werken aan twee dingen: onderwijs en goede gezondheidszorg. Dit is uitgesproken door de SER en de Onderwijsraad.

Laatst had ik een ouderavond en het viel mij op dat ouders wéten dat niveau 1 en 2 op het vmbo geen fijne leerplek is voor hun kroost. De braverikken – onze leerlingen – zijn de dupe van een ontspoord (pedagogisch) klimaat.

Waar wij als vmbo-docenten mee te maken hebben. Bijvoorbeeld met een leerling uit de tweede klas die voor de trein springt.

Waarom vertel ik dit? Omdat de zorg voor leerlingen in gemeenten en op scholen is wegbezuinigd. Terwijl het beste medicijn goed onderwijs is in een veilige en gezonde leeromgeving. En omdat er in het vmbo uitdagingen zijn voor leerlingen én docenten.

Ik vertel het vanwege een leerlinge die laatst werd geschorst vanwege haar gedrag. Vader komt op school voor het gesprek en geeft aan schuldenvrij te zijn. Hij heeft nu werk, na een gevangenisstraf.

En tranen in de ogen. Moeder heeft verslavingsproblemen. Vader is blij en trots met zijn nieuwe baan en reflecteert. En dan zijn dochter geschorst, waar dus een heel verhaal achter blijkt te zitten. Op die momenten ben ik blij iets te kunnen betekenen als docent, mentor of schoolleiding.

Paniekerige schoolleiders

In het onderwijs hebben we niet alleen last van de lerarentekorten, ook is er sprake van verkeerde interventies op vmbo-scholen. Ik ken leerlingen die in één jaar voor vakken al vier verschillende docenten hebben gehad waarvan er drie nog in opleiding zijn.

Het ambacht van docent wordt door de laatste ontwikkelingen op scholen geheel uitgehold. Overhaast worden duurbetaalde zzp-docenten ingezet die alleen lesgeven en dan weer weggaan. Daar waar juist de begeleiding zo belangrijk is voor onze leerlingen. Dure organisaties worden ingehuurd voor examen-trainingen. En de Lyceos en andere gelikte commerciële clubs schieten als paddenstoelen uit de grond. Gelukkig houden mijn eigen leerlingen en enkele enthousiaste passievolle collegae in de school mij optimistisch.

Ik bezoek graag andere vmbo-scholen, want natuurlijk ben ik benieuwd naar de didactiek en aanpak die daar wordt toegepast om onze toekomstige (ondernemende) winkelmanagers en andere werknemers op te leiden. Ook wil ik in gesprek met docenten, om onze zorgen te delen over het beroepsonderwijs en over alle neerwaartse ontwikkelingen die aangepakt moeten worden.

‘Er zijn momenteel 80.000 opgeleide mensen in Nederland met een heuse lesbevoegdheid die niet voor de klas staan. Hoezo? Waar gaat het fout?’

Hoofdlijnenakkoord

Vanuit de huidige beleidsmakers in onderwijsland is weinig aandacht voor de echte problematiek. Wat wil het nieuwe kabinet nu echt met het onderwijs de komende jaren? In de tien punten van het hoofdlijnenakkoord (de knelpunten) komt onderwijs niet eens voor.

Tegelijk wordt er aandacht gevraagd voor de basisvaardigheden, rekenen en taal, veranderingen in de curricula en nieuwe kerndoelen. En tegelijk bouwen ze drastisch subsidieregelingen af, bijvoorbeeld het afschaffen van de subsidie maatschappelijke diensttijd (MDT). Juist de scholen met zorgleerlingen hebben deze gelden hard nodig.

Genoemde kortstondige snelle interventies door schoolleiding/besturen of door de overheid zonder lange-termijnvisie richten schade aan. Het eerder genoemde inhuren van docenten is korte-termijnpolitiek. Via een zzp-constructie verhuren zij zich voor het geven van lessen. Het zou aan banden gelegd moeten worden om deze saaie docenten in te schakelen, docenten die zich strikt aan de leerstof houden en daarbuiten weinig belangstelling tonen voor de leerlingen.

Amir een leerling in een brugklas-vmbo komt met het idee om in zijn Rotterdamse woonwijk, met veel kansarme kinderrijke gezinnen, een verloederd speeltuintje op te knappen en toezicht te regelen. Er wordt een plan opgesteld en hij belt de gemeente. Het gemeentebestuur onderneemt direct actie. Samen met Amir wordt een speeltuin ingericht, die hij met toenmalig Rotterdams kinderburgemeester Louey Zerourou in 2022 officieel opent.

In Nederland zijn ook te weinig leraren die zelf een methode ontwikkelen of iets toevoegen aan het bestaande materiaal. En er zijn momenteel 80.000 opgeleide mensen in Nederland met een heuse lesbevoegdheid die niet voor de klas staan. Hoezo? Waar gaat het fout? Ondanks alle cao-verbeteringen lost geld alleen het niet op. Wel een opwaardering van de status en waardering voor het vakmanschap van de docent. De docent maakt het verschil in een klas met leerlingen op een school.

Wij docenten moeten een belangrijke partij worden aan tafel, geen methodeslaaf of bureaucratisch angstig gedrag hebben door opgelegde beslissingen van schoolbesturen en inspecties. Wij docenten zijn alleen uitvoerders geworden, die gemaakte beslissingen als laatste horen.

Primair onderwijs

Ook in het primair onderwijs rammelt het aan alle kanten met tekorten aan leraren. Jaloers ben ik wel op de differentiatie en de goede vakdidactische aanpak die daar op de werkvloer is georganiseerd. Uit nieuwsgierigheid bezoek ik in mijn woonplaats Bodegraven een basisschool, een ikc-school. In de tamtam wordt gesproken over een problematiek die mij bezighoudt en inspireert.

Demografisch zijn er in Bodegraven veel grote autochtone gezinnen met schoolgaande kinderen. Maar hier valt me direct op dat het een basisschool betreft met veel allochtone leerlingen. Met bevlogen en creatieve meesters en juffen, een fijne sfeer en goede onderwijsresultaten.

Inmiddels is er een nieuwe directeur die vertelt dat hij er veel zin in heeft. In de korte tijd dat hij er werkt

benoemt hij grote maatschappelijke knelpunten die niet alleen op schoolniveau kunnen worden opgelost. Het vergt een andere benadering. Ook van de gemeente, ook van de rijksoverheid. Vol trots vertelt hij over zijn ideeën, dan besef je dat dit mensen zijn met hart voor onderwijs.

Zijn antwoord op mijn vraag wat een grote wens is, raakt mij. Zijn hulpvraag is het ontwikkelen van een vernieuwd schoolplein, de gemeente Bodegraven heeft weinig geld. Terwijl de huidige, onveilige speelplaats hangjongeren aantrekt, in een buurt met problemen die schreeuwen om oplossingen.

Zijn budget – 40.000 euro – maakt het tot een onhaalbare uitdaging. Gelijk borrelt het sociaal ondernemen weer in mij op. Samen gaan we kijken hoe wij de buurt en Bodegraven kunnen mobiliseren voor de oplossing hiervan. Samen op zoek om buiten de geijkte paden tot oplossingen te komen.

Grip op de samenleving

In Bodegraven zitten meer jonge mannen en vrouwen met een zeer onzeker toekomstperspectief. Geen vaste verblijfstatus, geen zekerheid op gebied van scholing of werk, geen zekerheid op gebied van inkomen om daarmee stappen te kunnen zetten op het gebied van zelfredzaamheid.

In dezelfde molen van onzekerheid zitten hier ook gezinnen met jonge kinderen. Bij alle discussies over migratie is dit asielproblematiek waar niet over wordt nagedacht, de sociale problemen die deze gezinnen met kinderen hebben tellen niet. Juist zij hebben het onderwijs hard nodig.

Ik vraag de ikc-directeur of die migrantenkinderen dan wellicht op een witte school zitten. Hoe zit het

met al het gesleep van deze gezinnen van hot naar her, en met de kinderen? Moet de net gestarte dappere directeur dan niet een ander schoolplan maken, waarin de scholen in Bodegraven samenwerken? In genoemde top 10 van het gesloten hoofdlijnenakkoord staat toch 'grip op migratie' op plek 2?

Wij weten toch – net als bij bloemen, bomen en planten – wat er gebeurt bij het steeds verplaatsen van jonge mensen in cruciale fases van hun ontwikkeling, kinderen die vooral de juiste zorg en aandacht nodig hebben.

Design-thinking

De overheid, in dit geval de gemeente Bodegraven, zou samen met de plaatselijke scholen en betrokken maatschappelijke organisaties een breder plan moeten maken om de ikc-school op lange termijn perspectief te bieden. Prioriteit hier is om algemene vaardigheden als taal en rekenen aan te bieden als

een vakoverstijgende samenwerking en investering. Dit kan vanuit de 'design-thinking'-methode waar alle vernieuwde vmbo-programma's vol van staan (SLO). Denken in oplossingen. Samenwerken in projecten met bedrijven, scholen en maatschappelijke instellingen.

Problemen op het vmbo, problemen op de basisscholen, problemen met onderwijs aan kinderen van migranten. Nederland is één van de meest welvarende landen in de wereld. Onze economie is sterker uit de crises gekomen en er waren nog nooit zo veel banen. Onze sterke economie draait op alle inwoners die elke dag hard werken of ondernemen en zo bijdragen aan onze welvaart. Dat zou ons toch in staat moeten stellen om al onze problemen op te lossen.

Johan van der Leeden is vmbo-docent.

Thomas Oosterkamp

REACTIE

Een fantastische doelgroep

De uitdagingen waar wij als docenten werkzaam in het beroepsonderwijs voor staan zijn groot. Johan, ik herken het nodige van jouw problematiek bij mijn niveau 2 doelgroep. Veel docenten zijn niet geschikt om aan deze doelgroep les te geven. Gelukkig heb ik in mijn onderwijsteam alleen mensen met feeling voor deze doelgroep.

De problematiek is groot. Enkele maanden terug had ik bijvoorbeeld een student die een poging tot zelfdoding deed. Gelukkig is de zorgstructuur binnen mijn onderwijsinstelling goed en niet wegbezuinigd. Ik heb de student goed kunnen doorverwijzen naar hulpverlening binnen de school.

Enkele maanden later, een ander dramatisch verhaal. Met een mbo-student die in het AZC woont met zijn familie. Ze wonen hier al lang en weten totaal niet waar ze aan toe zijn. Ze komen uit Syrië en vader is geen fan van de huidige president Assad. Als hij teruggaat is de kans groot dat hij opgepakt wordt en dan weet je wat er kan gebeuren.

Toch heeft vader een maand geleden besloten om terug te gaan naar Syrië. Hij heeft drie kinderen

meegenomen, mijn student is gebleven. Hoe het met vader gaat, is niet bekend. Ja, dan is lesgeven even niet belangrijk, Johan. Dat hoeft ik jou niet uit te leggen.

'Toch heeft vader een maand geleden besloten om terug te gaan naar Syrië. Hij heeft drie kinderen meegenomen, mijn student is gebleven.'

Aandacht

Sommige mensen zullen zich afvragen waarom je wil lesgeven aan deze doelgroep. Het antwoord is simpel. Het is fantastisch als wij deze jongeren – ondanks al deze problematieken – kunnen helpen aan een diploma.

Bijvoorbeeld met aandacht voor ondernemerschap. Binnen het mbo is dit belangrijk. Niet alleen binnen de opleiding retail, ook binnen haarverzorging en schoonheidsverzorging komt ondernemerschap terug. Dit is logisch.

Zo hoorde ik laatst dat een oud-student van mij op de opleiding ondernemer retail, net een winkel heeft overgenomen waar je kinderkleding kunt kopen. Ik had nooit verwacht dat zij dit zou gaan doen. Fantastisch dat dit gebeurt. Wellicht hebben wij op het mbo toch het eerste zaadje geplant?

Thomas Oosterkamp is docent op het mbo.